

HANDELINGSKADER DIFFUSE VERONTREINIGINGEN inclusief Pfas

versie Vastgesteld MT HWBP
3 maart 2026

Inhoud

1. Inleiding	2
2. Doel handelingskader diffuse verontreinigingen	3
3. Stappen omgaan met verontreinigde grond	3
3.1 Verkenning	3
3.2 Planuitwerking	4
4. Samenvattend schema	5

1. Inleiding

Binnen de HWBP-alliantie bestaat een grote noodzaak tot kostenbeheersing. Naast een doelmatig ontwerp is het ook zinvol aandacht te besteden aan een doelmatige aanpak. Door de eeuwen heen was het gebruikelijk een dijk te bouwen/ versterken met grond uit de directe omgeving. Strikte eisen aan fysische en chemische samenstelling van de grond van de laatste decennia leidt tot veel gesleep met grond, waarbij aanvoer vanuit het buitenland routine is geworden.

Hergebruik van grond bespaart geld en is duurzamer

Bij dijkversterkingsprojecten is verontreinigde grond inmiddels een stevige kostenpost door belemmeringen om vrijkomende grond te kunnen hergebruiken bij de versterkingen. Als grond is verontreinigd met bijvoorbeeld met PFAS, zware metalen en/of PAK's, dan is de eerste reactie: afvoeren. Indien afvoeren kan worden voorkomen en de grond wordt hergebruikt leidt dit tot een kostenreductie en een aanzienlijk milieuwinst. Hiermee wordt eveneens voorkomen dat grond van elders weer moet worden aangevoerd. Dus minder transport bewegingen, minder uitstoot en ook minder overlast in het gebied, kortom duurzamer.

Recent onderzoek Materiaalbeschikbaarheid dijkversterkingen onder zeespiegelstijging (Han University 27 januari 2025) toont aan dat Nederland tot 2200 beschikt over voldoende sediment om toekomstige dijkversterkingsopgaven het hoofd te bieden, mits vrijkomende materialen worden hergebruikt. Daarom is het van belang om gebiedseigen grond in te zetten voor de waterveiligheidsdoeleinden en minder grond van elders aan te voeren. Door de toenemende vraag naar primaire bouwstoffen door woningbouw, infrastructurele werken en klimaatverandering is de verwachting dat de kosten van bouwgrondstoffen de dijkversterkingsopgave sterk zullen stijgen.

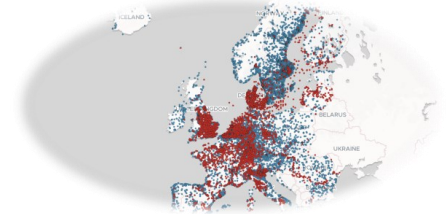
In het kader van duurzaamheid wordt gestreefd naar het zoveel mogelijk gebruik te maken van gebiedseigen grond. Dit wordt ondersteund door het landelijke grondstoffenakkoord waarin is vastgelegd dat in 2030 50% minder primaire grondstoffen wordt gebruikt. Voor dijkversterkingen betekent dit dat zij zich moeten inzetten om de dijk te versterken door hergebruik van grond. Deze doelstelling is onder meer uitgewerkt in de POV Dijkversterking met Gebiedseigen Grond (DGG). Daarin is vooral naar de hoeveelheden en fysische eigenschappen van grond gekeken. Voorliggend handelingskader is hierop een aanvulling en betreft de chemische eigenschappen van grond.

Handelingskader voor toepassen verontreinigde grond

Een succesvolle toepassing van verontreinigde gebiedseigen grond vereist een aantal specifieke activiteiten en vraagt om tijdige afstemming tussen gebiedspartners en met het Bevoegd Gezag. Het is noodzakelijk dat hiervoor voldoende tijd en ruimte wordt genomen in de voorbereiding, de verkenningsfase en planuitwerking van een dijkversterking. Met dit handelingskader wordt aangegeven welke activiteiten een project en/of waterschap kunnen uitvoeren om te voorkomen dat onnodig vertraging optreedt of kosten worden gemaakt voor de afvoer van licht verontreinigde grond en ervoor te zorgen dat kansen voor gebruik van gebiedseigen grond worden benut.

PFAS en andere verontreinigingen

Sinds 2018 is het bewustzijn gegroeid dat Nederland diffuus verontreinigd is met PFAS. Lokale hotspots ontstaan door industriële activiteiten en incidenten. Veel van de uiterwaarden zijn door aanvoer door de rivier die is verontreinigd met PFAS. In het kaartje hieronder zijn alle bronnen van deze verontreiniging aangegeven.

Meanderende Maas flinke baten

Is door het project te koppelen aan rivierversuivering, gebiedsontwikkeling en een ander dijkversterkingsproject (Cuijk Ravenstein) is hoogwaardig grondgebruik met gebiedseigen grond gerealiseerd. De baten van het project Meanderende Maas, met 4 miljoen m³ grondverzet, bedragen door hoogwaardig grondgebruik van 2 miljoen m³ ca. € 30 miljoen.

Hansweert voorkomt afvoeren

De opdrachtgever en opdrachtnemer zijn met elkaar in gesprek gegaan om de hoeveelheid af te voeren PFAS houdende grond, te beperken door de gesloten grondbalans te optimaliseren. Hierbij is naar voren gekomen dat vrijwel alle PFAS houdende grond binnen het werk hergebruikt kon worden en is afvoer van ruim 30.000 m³ grond en 15.000 m³ teelaarde voorkomen.

2. Doel handelingskader diffuse verontreinigingen

Het doel van het handelingskader is om dijkversterkingsprojecten een handelingsperspectief bieden om:

- een doelmatige aanpak te ontwikkelen voor het hergebruik van licht verontreinigde grond binnen het project;
- de kosten van het afvoeren van grond te beperken c.q. te voorkomen onder meer door allianties te onderzoeken met andere projecten;
- het beperken van het gebruik van primaire grondstoffen;
- het reduceren van schadelijke milieueffecten van het transport van grond.

Daarmee is dit kader een standaard werkwijze voor alle projecten, tenzij er goede reden is om af te wijken. Het handelingskader is voor de programmadirectie leidend bij de toetsingen van de plannen van aanpak en aanvragen van subsidie beschikkingen vanuit oogpunt van doelmatigheid.

3. Stappen omgaan met verontreinigde grond

Voor subsidietoekenning vraagt het Begeleidingsteam aan projecten of zij kunnen aantonen dat zij binnen het handelingsperspectief het meest doelmatige pakket aan maatregelen hebben bepaald voor het omgaan met verontreinigde grond. Een doelmatige aanpak komt tot stand door de zes volgende stappen te doorlopen.

3.1 Verkenning

Stap 1: Opnemen in het plan van aanpak verkenning

Doel: een uitgewerkte aanpak van (verontreinigde) grond bij grondverzet en het hergebruik hiervan. Activiteiten:

1. Benoemen van de doelen voor hergebruik van grond en baggerspecie.
2. Benoemen van risico's en kansen van het hergebruik van licht verontreinigde grond.
3. Uitwerken aanpak risicoscan (met name het uit te voeren bodemonderzoek).
4. Uitwerken overleg gebiedspartners en Bevoegd Gezag.

Resultaat: een uitgewerkte aanpak zodat het HWBP kan beoordelen of de aanpak doelmatig en duurzaam is.

Belang grens water-, landbodem

Het toetsingskader van de waterbodem biedt meer ruimte voor hergebruik van licht verontreinigde grond en baggerspecie ten opzichte van het toetsingskader van de landbodem. De grens ligt in de regel op de boven-buiten kruin van de dijk. In afstemming met bevoegd gezag kan wellicht overeenstemming worden bereikt met maatwerkafspraken om de grens voor het project tijdelijk te verplaatsen naar de binnen-beneden insteek van de dijk wat meer flexibiliteit biedt voor hergebruik van licht verontreinigde grond en baggerspecie.

Stap 2: Risico inschatting

Doel: concrete en uitgewerkt risicodossier voor het project

Activiteiten:

1. Bepalen van de verontreinigingssituatie van het projectgebied, in welke concentratie, waar en omvang door het raadplegen/uitvoeren van historische en actuele bodemonderzoeken de potentiële verontreinigingen in kaart brengen.
2. Bepalen van de kansen en bedreigingen voor een gesloten grondbalans en omvang projectgebied.
3. Potentiële samenwerking met andere projecten in de regio in beeldbrengen.
4. De noodzaak vaststellen van een bodemkwaliteitskaart en/of maatwerk.
5. Inventariseren van de relevante wet- en regelgeving van overheden in het gebied, met name reeds gemaakte maatwerkafspraken.
6. Als dit toereikend is hierop meeliften (ga naar stap 4)
7. Bepalen van de grens water- landbodem.
8. Opstellen grondstromenplan (waarin is bepaald welk deel toepassen in gebied en deel afvoeren, aanvoeren)

Een kansenscan op basis van de POV DGG-methodiek kan hierbij ondersteunend zijn. Na analyse ontstaat een beeld van de milieu hygiënische toestand van het projectgebied en de mogelijke

grondstromen. Vervolgens wordt deze informatie gedeeld met het bevoegd gezag om op hoofdlijnen maatwerkafspraken te maken.

Stap 3: Overleg met Bevoegd Gezag (Gemeente/RWS)

Doel: Afspraken met het Bevoegd Gezag

Activiteiten:

1. Bepaal in overleg met het Bevoegd Gezag de grens van landbodem en waterbodem;
2. Bepaal aanpak vervolg en maak afspraken over opstellen maatwerk (gebiedsspecifiek beleid, grens land- en waterbodem)

Resultaat: een gedetailleerde uitwerking van de aanpak zodat het HWBP de kostenraming van VKA op doelmatig- en duurzaamheid van grondstromen kan beoordelen.

3.2 Planuitwerking

Stap 4 Opnemen in het plan van aanpak van de planuitwerking

Doel: een uitgewerkte aanpak

Dit is een belangrijk afwegingsmoment om de concrete aanpak te bepalen.

Activiteiten:

1. Bepaal de doelen voor het hergebruik van grond en bagger;
2. Beschrijving hoe invulling gegeven kan worden aan het eventueel benodigde maatwerk en de afstemming met de bevoegde instanties;
3. Benoemen welke ambtelijke en bestuurlijke stappen noodzakelijk zijn voor een succesvolle uitvoering van de grondstromen binnen het project.
4. Onderbouwing van de aanpak en als geen gebruik wordt gemaakt van maatwerkvoorschriften, al dan niet in combinatie met een bodemkwaliteitskaart, een uitleg hiervan.
5. Zorg voor het tijdig laten aanwijzen van een bodembeheergebied voor de maatwerkvoorschriften in samenwerking met bevoegd gezag (doorlooptijd 2 jaar)!

Resultaat: een uitgewerkte aanpak zodat het HWBP kan beoordelen of de aanpak doelmatig en duurzaam is.

Stap 5: Opstellen (indien nodig) maatwerk/bodemkwaliteitskaart

Doel: een vastgesteld maatwerk/bodemkwaliteitskaart

Activiteiten:

1. Keus maken: project of regio
2. Eventueel aanvullende bodemmonsters nemen
3. Statistische analyse
4. Leg vast grens landbodem – waterbodem voor werk in overleg met gemeente en RWS
5. Grondstromenplan opstellen

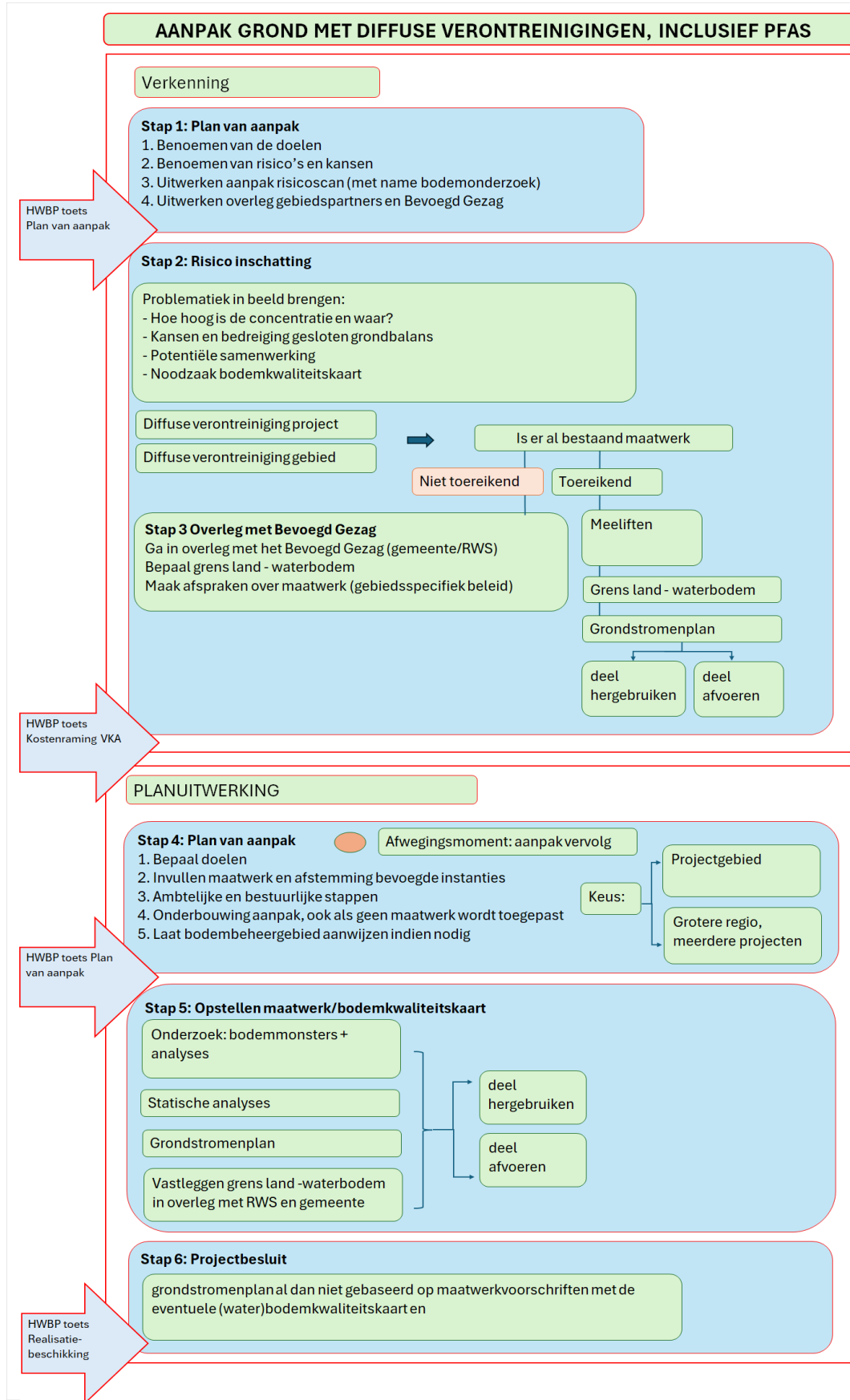
Stap 6: Projectbesluit

In het projectbesluit wordt het grondstromenplan opgenomen, dat al dan niet is gebaseerd op maatwerkvoorschriften met de eventuele (water)bodemkwaliteitskaart en grens land- en waterbodem.

Belang maatwerk

Om het mogelijk te maken dat het Bevoegd Gezag instemt met het hergebruik van verontreinigde grond bij de dijkversterking, zodat een minimale hoeveelheid hoeft te worden afgevoerd is een bodemkwaliteitskaart en/of maatwerkafpraak nodig. Bodemkwaliteitskaarten met eventueel maatwerk worden opgesteld als basis voor het opstellen van een milieuverklaring bodem voor partijen grond of baggerspecie die worden ontgraven of voor de bodem waarop grond en baggerspecie worden toegepast binnen het project gebied.

4. Samenvattend schema

**Handelingskader Diffuse
verontreinigingen (incl. PFAS)**

Vastgesteld door MT Programmadirectie
HWBP 3 maart 2026

Auteur:
Elmert de Boer
Jan Baltissen

E-mailadres
info@hwbp.nl